

שאלות ותשובות

וישמע משה

שאלות אקטואליות בהלכה למעשה שעלו על שולחנם של פוסקי זמנינו שליט"א

פרשת וישב תשפ"ה

משך בכספומט 4000 שקלים ונרשמה משיכה של 5000 שקלים

א. שאלה: מעשה שאירע לאחרונה כדלהלן: ראובן הוטל עיקול על חשבונו בגלל חוב לביטוח לאומי וכדו', וחבירו היה חייב לו חמשת אלפים שקלים ורצה לתת לו אותם בהעברה בנקאית, אולם אם תיכנס ההעברה לחשבונו של ראובן לא יוכל להוציא את הכסף בגלל העיקול. ביקש ראובן משמעון להכניס את הכסף לחשבונו ואחר כך למשוך ולהביא לו את הכסף. שמעון נענה בחפץ לב וכך הוה. לאחר מכן נתן שמעון לראובן את כרטיס הכספומט שלו עם הקוד הסודי כדי שיוכל למשוך עבור עצמו את הכסף. אולם כאשר ביקש שמעון לבצע משיכה של חמשת אלפים שקלים הנפיק המכשיר סך של ארבעת אלפים שקלים בלבד, אולם בחשבונו של ראובן נרשמה משיכה של חמשת אלפים שקלים. הבנק מסרב לפצות את הצדדים בטענה שלא הוכיחו את דבריהם שהמכשיר הנפיק ארבעת אלפים שקלים בלבד. מי הפסיד את האלף שקלים – ראובן [בעל הכסף] או שמעון [בעל החשבון]?

תשובה:

בגליון פרשת כי תצא תשע"ח שאלנו שאלה דומה לזו אולם שם היה הנידון במי שביקש ללוות כסף מחבירו, והחבר נתן לו את כרטיס הכספומט כדי שיוכל ללוות באמצעותו, והשאלה היתה האם הוא נקרא לזה על סכום שלא הגיע לידינו מעולם. [ובאם אינו נקרא לזה יתכן שאסור לו לשלם את הסכום החסר מדין רבית]. וכאן הנידון כאשר ברשותו של בעל החשבון נמצא כסף שאינו שלו, והוא מחוייב להשיבו לידי בעליו מדין השבת אבדה, והנידון האם קיים את חיובו בזה שנמשך מחשבונו הסכום המדובר, או שכל זמן שלא הגיע הסכום לידי בעליו לא קיים בעל החשבון את חיובו כלפי בעל הכסף.

ותמצית דבריהם שם היתה שלדעת הגר"מ שפרן, הגר"מ שטרן, הגר"מ קליין שליט"א והגרש"ז אולמן זצ"ל, הלוה אינו חייב לשלם יותר מהסכום שהמכשיר הנפיק עבורו מכיון שאינו נקרא לזה על סכום שלא קיבל. אא"כ התנה המלוה בפירוש שהלוה אחראי על כל נזק שייגרם מחמת החזקת הכרטיס בידי. ואילו לדעת הגר"ש גרוס והגרש"א שטרן הלוה חייב לשלם את מלוא הסכום שנמשך מחשבונו של המלוה, וביאר הגרש"א שטרן הטעם מדין ערב שחייב לשלם אם הוציא המלוה הוצאות על פיו, ואף כאן מסירת הכרטיס לידי הלוה היתה בגדר שמה שיוציא המלוה על ידי נתינה זו של הכרטיס ישלם הלוה.

ובנידון דידן השיב הגאון ר'ע פריד שליט"א ששמעון חייב להוסיף לבעל הכסף עוד אלף שקלים והוא מפסיד את הסכום החסר, וטעמו דמכיון שחל עליו חיוב להחזיר לבעל הכסף את הכסף שלו לא יצא ידי חיובו עד שיגיע הכסף לידי בעליו.

וכן הורו הגאונים רבי מנדל שפרן, רבי שמאי גרוס, רבי נפתלי נוסבוים שליט"א ששמעון לא יצא ידי חובת השבה עד שיחזיר את מלוא הסכום לבעל הכסף, ומכל מקום ראובן חייב לעזור לשמעון בתביעתו מן הבנק, ואסור לו להניח את כל הטירחה והטירדה בזה על שמעון בלבד. וכן הסכים הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, והוסיף שעל פי רוב אחרי כמה ימים הבנק מתקן את הטעות בעצמו ומחזיר את הכסף באופן אוטומטי לחשבון.

והגאון רבי שמואל יעקב לנדא שליט"א אמר שדינו של שמעון בכסף זה תלוי באם ראובן התנה ששמעון לא ישתמש בכסף כלל ושיוכל בכל עת שיצרה למשוך את הכסף, אין שמעון בגדר לזה אלא בגדר שומר בלבד. אולם אם לא היה תנאי כזה, ושמעון יכול להשתמש בכסף לפי שעה עד שיתבענו ראובן, הרי שמעון הוא לזה על הכסף.

והנה באופן הנ"ל ראובן עצמו נטל את הכרטיס של שמעון כדי למשוך את הכסף, ומכיון שכן מסתבר ששמעון פטור שעל דעת כן נתן לו את הכרטיס על מנת שיציאת הכסף מחשבונו היא פרעון ההלוואה, ואע"פ שלא בא הכסף לידי ראובן נחשב הדבר פרעון. אולם אם שמעון עצמו הלך לבנק להוציא את הכסף הרי אין כאן פרעון של ההלוואה עד שיבוא הכסף לידי ראובן ושמעון חייב להשלים את הסכום החסר מדיילה.

וכל זה כשמעון נחשב לזה על הכסף, אבל אם שמעון נחשב שומר בלבד [דהיינו כשראובן התנה עמו שלא ישתמש בכסף וכו']. אפילו אם שמעון הלך להוציא את הכסף מחשבונו אינו צריך להשלים את הכסף החסר לראובן, מכיון שהיה כאן אונס בפקדון ופטור מלשלם.

[א.ה. יתכן שיש בזה חילוק בין אם היה עוד כסף בחשבונו של שמעון או שזה היה הכסף

את הרשות להעביר את כספו דרך החשבון שלו. והכי נמי פשוט שלא היתה לשמעון כל כונה לקבל אחריות במשיכת הכסף מן החשבון וברגע שיצא מחשבונו חמשת אלפים שקלים אין לראובן כלום אצלו אף אם לא קיבל ראובן את מלוא הסכום.

וכן הורה הגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א, והוסיף דהיינו דוקא כשראובן ושמעון סיכמו שהחזרת הכסף לראובן תיעשה על ידי משיכתו בכספומט מן הבנק, אולם אם לא סיכמו כלום אלא ששמעון יחזיר את הכסף לראובן, הרי פעולת המשיכה היא פעולה פרטית של שמעון ואין לראובן כל עסק עמה, ושמעון חייב להחזיר לו חמשת אלפים שקלים כמו שנתחייב.

היחיד, דאם היה עוד כסף מנלן שמיכה זו מתייחסת לכסף המופקד אצלו, ואולי משך את שלו. ואף אם אומר שמשך על מנת להחזיר לראובן וראובן מאמינו על כך, אין הכסף הופך לכספו של ראובן עד שיבוא לידו. אמנם אם לא היה בחשבונו של שמעון כסף מלבד כספו של ראובן, מסתבר שיש לפטור את שמעון מהאי טעמא שהפקדון נאנס.

הגאון רבי יצחק כץ שליט"א אמר שבסתמא לא נעשה שמעון לזה על הכסף אלא א"כ התנה להדיא עם ראובן שהרשות בידו להשתמש בכסף לעת עתה. ולדעתו גם אם שמעון משך את הכסף באמצעות הכרטיס אין לראובן טענה עליו, וסברתו דאטו אם תהיה פשיטת רגל בבנק והכסף יירד לטמיון תהיה לראובן תביעה כל שהיא על שמעון? הרי סברא פשוטה היא ששמעון אינו חייב כלום בכהאי גוונא, ולא לקח כל אחריות על הכסף אלא נתן לראובן

הנדיב התנה עם המקבל שלא יקבל צדקה מאחר?

ב. שאלה: משולח המחזר על פתחי נדיבים בבקשת צדקה הגיע לנדיב אחד שהסכים להרים תרומה בסכום נאה למטרה שעבורה הוא אוסף וזאת בתנאי שלא יבקש כסף למטרה זו מנדיב אחר והמשולח הבטיחו על כך. האם חייב המשולח לעמוד בהבטחתו או שמותר לו לעבור על דבריו ולבקש מאותו הנדיב.

כשמתנה עמו שלא יטול ומבטיחו על כך אסור לעבור על תנאו להדיא, אולם בזה יש להקל בדרך הערמה כגון שישלח אחר שיטול עבורו וכדו', באופן שלא יעבור להדיא על התנאי, אף שעובר בזה על רצון הנדיב וכוונתו.

הגאון ר"ע פריד שליט"א שזכותו של הנדיב להתנות תנאי כזה ולהחליט שהוא מייעד את כספי הצדקה שלו רק לכאלו שלא קיבלו ממקומות אחרים שהם נזקקים יותר מאלו שקיבלו ממקומות אחרים. והרי כסף זה יילך מכל מקום לצדקה – אם לא למשולח זה יתן אותו לנצרך אחר. ולכן אין לשאלה זו כל קשר לדין כופין על הצדקה, ואסור למשולח לעבור על תנאו בשום אופן. וכן הסכימו **הגאונים רבי נפתלי נוסבוים, רבי יעקב מאיר שטרן, רבי יצחק כץ שליט"א**. וכן הורה **הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א**.

תשובה:

לכאורה דבר פשוט הוא שאם קיבל את הכסף בתנאי קודם למעשה שאם יעבור על התנאי תנתבל הנתינה מחוייב לשמור תנאו או להחזיר הכסף לנוטן. אלא דהשאלה היא מכיון שיש דין שכופין על הצדקה, ואדם זה מחוייב בצדקה זו בין אם יקבל המשולח כסף מאיש פלוני ובין אם לאו, שמא יכול המשולח להטעותו ולהבטיחו שלא יטול מפלוני ולאחר מכן לעבור על תנאו.

והשיב הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א שבדאי לעבור על התנאי להדיא אסור, וכן אסור להוציא דבר שקר מפיו, ואם שואלו הנדיב האם כבר נטל תרומה מפלוני והוא כבר נטל אין היתר בעולם לומר לו שלא נטל. ואף

זייף שטר פקדון של הגמ"ח

ג. שאלה: מעשה שאירע בגמ"ח ידוע שרבים מפקידים בו את כספם בידיעה שהקרן קיימת בעולם הזה והפירות ופירי פירות עומדים להם לעולם הבא בזכות מצות הלואה שמקיים הגמ"ח בכספם. והנה לפני כמה שנים הגיע אחד לגמ"ח ובידו כמה עשרות אלפי דולרים להפקידים בגמ"ח, ומאחר והיה תור גדול בגמ"ח והוא היה ממנהר לדרכו פנה אל אחד האנשים הנאמנים שם בגמ"ח וביקש ממנו להפקיד עבורו את הכסף ולשלוח לו את שטר הפקדון המאשר את דבר ההפקדה וכך היה. כעבור כמה שנים ביקש המפקיד למשוך את כספו והגמ"ח טוען שפיקדון זה אינו רשום אצלם כלל. הוציא המפקיד את שטר הפיקדון שבידו ואז התברר שאותו נאמן נטל טופס ריק של הגמ"ח וזייף אותו ומילא בו נוסח שטר פקדון ונטל את הכסף לעצמו. כעת טוען הגמ"ח שמכיון שהכל מודים ששטר זה חספא בעלמא הוא אין הגמ"ח חייב כלום למפקיד שלא הגיע כספו לידי הגמ"ח. והמפקיד טוען שמכיון שהגמ"ח האמין באדם זה ונתן לו גישה לטפסים הריקים מתוך ידיעה שהוא יכול למלא בטפסים ככל העולה על רוחו, יש לגמ"ח אחריות על מה שיעשה אותו נאמן בשם הגמ"ח. הצדק עם מי?

שהיה עליהם לבדוק לאחר מכן שאכן בוצעה הפקדה על שמו, ובזה שלא בדקו זאת באותו היום יש להם צד פשיעה בדבר. וכגון דא יש סברות נוספות לכאן ולכאן שצריך לדקדק בהם היטב.

ואילו הגאונים רבי שמאי גרוס, רבי יעקב מאיר שטרן, רבי יצחק כץ שליט"א לא קיבלו טענות אלו, ולדעתם גם אם ידעו בעלי הגמ"ח שברצונו להפקיד כסף לא מוטל עליהם לבדוק אם הפקיד או לא הפקיד, וכן אם נטל בלנק של הגמ"ח בלא רשות וזייף עליו אינם חייבים בעבור זה לשלם מה שלא הופקד אצלם.

וכן הסכים **הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א**.

תשובה:

הגאון רבי מנדל שפרן שליט"א אמר שבעלי הגמ"ח פטורים מלשלם מכיון שאותו נוכל נטל בלנק של הגמ"ח בגניבה ושלא כדין וכתב בו כרצונו, והרי זה כמי שגנבו ממנו צ'ק וקנו בו, דבדאי אין בעל הצ'ק אחראי לסכום שרשם הגנב בצ'ק וההפסד הוא של מקבל הצ'ק, הכי נמי אין לבעלי הגמ"ח אחריות על שטר זה המזוייף.

הגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א אמר ששאלה כזו אי אפשר לענות עליה תשובה ברורה בלי לשמוע היטב את טענות שני הצדדים, ובקל משתנה הדין מפטור לחיוב. וביאר דאם בעלי הגמ"ח ידעו שהוא הגיע להפקיד כסף, יתכן

קנה קלף למזוזה והתברר שאין בה כ"ב שורות

ד. שאלה: מעשה בסופר שקנה קלף לצורך כתיבת מזוזה והתחיל לכתוב עליו את המזוזה כפי השרטוט שעל הקלף וכשהגיע לקראת סוף המזוזה נוכח לדעת שחסרה שורה במזוזה, ואכן הוא ספר את השורות המשרטטות על הקלף ומצא שהמשרטט טעה ובמקום לשרטט כ"ב שורות כדין שרטוט רק כ"א שורות, וכעת ירדו לטמיון כמה שעות של כתיבה שיעגל לחנם כי אין מה לעשות במזוזה זו אלא לגנוז אותה כדין. וכעת הוא תובע מן המוכר לא רק את דמי הקלף שלא היה שווה את הכסף ששילם בעדו, אלא גם את התשלום עבור שעות העבודה שהפסיד וטוען שהמוכר הוא מזיק בדינא דגרמי וחייב לפצותו על כך. האם הוא צודק?

תשובה:

שאלה זו עלתה על שולחן מלכים וכאשר הקונה הציג שאלה זו לפני **הגרי"ש אלישיב זצוק"ל** סירב לענות עליה כי לא היה במעמד שני הצדדים, ולאחר מכן הלכו שני הצדדים יחד והציגו את השאלה לפני **הגרי"י פישר זצוק"ל**, והשיב שהאחריות מוטלת על הסופר לבדוק את הקלף לפני הכתיבה ומכיון שלא בדק אינו יכול לתבוע מן המוכר אלא את דמי הקלף הפגום בלבד.

וכן השיבו הגאונים רבי נפתלי נוסבוים ורבי שמואל יעקב לנדא שליט"א שהמוכר אינו חייב לשלם לסופר על השעות שעבד מכיון שהיתה זו אחריותו של הסופר לבדוק לפני תחילת הכתיבה שאכן הקלף ראוי לכתוב עליו מזוזה.

הגאון רבי שמאי גרוס שליט"א אמר שאחד מאלף מן הסופרים אינו בודק את הקלף לפני תחילת הכתיבה למנות מנין השורות שיש בו, ובודאי אי אפשר להטיל את האחריות עליו. ומכל מקום קשה לחייב את המוכר מכיון שכאשר חסרה רק שורה אחת אפשר בדרך כלל להוסיף ולדחוק עוד שורה קטנה ולכתוב בה בכתב קצת יותר קטן ולמנוע ההפסד של כל המזוזה, והסופר לא ניסה לתקן את המזוזה והחליט לגנוזה על דעת עצמו, ולכן אי אפשר לחייב את המוכר, וטוב שיתפשרו ביניהם.

הגאונים רבי יעקב מאיר שטרן ור"ע פריד שליט"א דימו דין זה להא דאיתא בב"ב צב, א: המוכר פירות לחבר וזרען ולא צמחו ואפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותו ר"ש בן גמליאל אומר זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותו, ע"כ. ופסקו הרמב"ם בהלכות מכירה פט"ז ה"א וש"ע ח"מ סימן רלב ס"כ כרשב"ג, וז"ל הש"ע: המוכר לחבירו זרעוני גנה שאין עצמן של זרעונים נאכל, וזרען ולא צמחו, חייב באחריותו ומחזיר לו הדמים שלקח ממנו, שחזקתן לזריעה, ע"כ. ומכל מקום חייב רק בדמי הזרעים ואינו חייב לפצותו על מה שהיה צריך לצמוח ולא צמח, או על עבודתו כפועל בשדה שעבד לריק. ולפ"ד גם בנדון דידן אין המוכר חייב לו אלא דמי קלף חדש ולא את דמי העבודה שעבד בחנם בקלף הפגום. וכן ציין לדברי השו"ע **הגרש"י לנדא**.

הוגרי"מ שטרן הדגיש דמבואר להדיא ברשב"ם ב"ב צג ב שהמוכר פטור משום שנחשב גרמא בעלמא בנזק. והוסיף עוד דמכל מקום חייב באחריות הקלף עצמו אע"פ שלא ידע שהוא פגום וכמ"ש הסמ"ע שם סקמ"ו: ואף שלא ידע גם המוכר שהם רעים, מ"מ ה"ל לאסוקי אדעתיה שמא הן רעים ויפסיד זרעו. ומשום הכי נמי צריך להחזיר לו כל דמיו אף שהוא כבר כלה ונרקב בארץ, ואין המוכר יכול לומר להלוקח החזר לי זרעי ואני אחזיר לך המעות, אבל מה שטרח והוציא בזריעתו אין צריך המוכר ליתן להלוקח, ע"כ. וציין למש"כ בזה בשו"ת אמרי יעקב ח"ב סימן קכט בכעין זה ממש.

הגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א העיר שבהלכות זכיה ומתנה פ"ו הכ"ד כתב הרמב"ם: הורו רבותי שאם היה מנהג המדינה שיעשה כל אדם סעודה ויאכיל לרעייו או יחלק מעות לשמשין ולחזנין וכיוצא בהן ועשה כדרך שעושין

כל העם וחזרה בה משלמת הכל, שהרי גרמה לו לאבד ממון וכל הגורם לאבד ממון חבירו משלם, והוא שיהיו לו עדים כמה הוציא שאין זה נשבע ונוטל, ע"כ. ולפ"ז לכאורה גם כאן צריך לשלם לו גם עבור שעות העבודה שעבד לריק שגם זה בכלל ההוצאה שהוציא בגלל חבירו.

והראב"ד השיג עליו והקשה מדין זרעים שלא צמחו וז"ל: א"א איני משוה עם רבותיו בזה, וזאת הגרמה דומה לזרעוני גנה ולא צמחו שאינו משלם לו ההוצאה, וכללו של דבר אבוד ממון שבעל הממון עושה אותו אף על פי שגרם לו זה פטור עכ"ל. והמ"מ תירץ: ויש לתרץ שאינו דומה לזריעה ששם היה מוציא בהן הוצאות כדי להרויח בהן ולפיכך אינו בדין שישלם זה מה שהוציא כדי להרויח אבל כאן לא היתה כוונתו להשתכר בדבר אלא להתנהג במנהג העיר וכיון שהוא נסמך עליה והיא חזרה בה בדין הוא שתשלם, ע"כ. ולפ"ז גם בנידון דידן שכונת הסופר היא להשתכר אין המוכר חייב לשלם לו ההוצאות אלא להחזיר לו דמי הקלף בלבד.

והט"ז באבן העזר סימן נ סק"ה תירץ שבזרעונים אין הנזק נגרם לאלתר אלא לאחר זמן כשלא צמחו ואז לא עשה המוכר כלום, ואילו בכלה שחזרה בה הנזק נגרם באופן מיידי ע"י חזרתה, ע"ש. ולפ"ז יש לדון בנידון דידן שבאמת כבר היה הקלף קצר מדי מתחילתו אלא שהמוכר והקונה לא הבחינו בזה מיד, האם נחשב כנזק מיידי או נזק שלאחר זמן.

וכל זה כשהמוכר לא ידע שהקלף פגום, אבל אם המוכר ידע שהקלף פגום ומכרו כך חייב המוכר באחריות ההוצאות של הלוקח ג"כ כמ"ש הרמ"א בחו"מ סימן רלב סכ"א: ואם היה המוכר יודע בממכרו שהיה בו מום, חייב בהוצאות שהוציא הלוקח להוליך אותו למקום פלוגי, ע"ש בביאור הגר"א דבידע לכו"ע חייב משום דינא דגרמי.

[א.ה. לכאורה קשה מאד לחייב את המוכר כמזיק מדינא דגרמי, שהרי אין ספק שיש הבדל גדול בזה בין סופר מתחיל לבין סופר ותיק בקי ורגיל, שסופר שכבר כתב מזוזות רבות היה יכול להבחין בטביעות עין לאלתר שחסרה שורה בשרטוט, וגם אם לא היה מבחין בזה לאלתר הרי היה רואה בשלב הרבה יותר מוקדם שאין לו מספיק שורות להשלים את הכתיבה. ומכיון שגודל הנזק משתנה מאדם לאדם לפי מומחיותו ובקיאיותו קשה לקרוא למוכר בשם מזיק מדינא דגרמי בדבר שאין הנזק קבוע ואי אפשר לקבוע בשעת המכירה כמה נזק יגרם מחמת המוצר הפגום.

שוב שאלתי לסופר מומחה ובקי ואמר לי שאין דבריי נכונים, דמכיון שרוב הסופרים יש להם כמין מסך שתחתיו נמצא חלק הקלף התחתון ורק שורה העליונה מגולה שבה כותב הסופר, אין הסופר יכול להבחין בחסרון הקלף עד שמגיע לסוף השורה ממש].

והגר"ע פריד הוסיף דכל זה דוקא אם אין הסופר רגיל לבדוק את הקלף לפני תחילת הכתיבה, אבל אם הסופר רגיל לבדוק האחריות מוטלת עליו ומכיון שלא בדק איהו דאזיק אנפשיה. וכן הסכים **הגאון רבי יצחק כץ שליט"א**. וביאר הטעם בדמקום שאין רגילים לבדוק הוא אחריות המוכר וחייב ע"פ הא דאיתא בב"ק ק א: ריש לקיש אחוי ליה דינא לרבי אלעזר אמר מעליא הוא אמר ליה חזי דעלך קא סמכינא, ע"ש. ומבואר בדמקום שהרגילות שהלוקח סומך על המוכר נחשב גרמי בנזק שנגרם ללוקח וחייב לשלם.

מכתבים למערכת

הגאון רבי אליעזר רבינוביץ שליט"א כתב לנו:

דבר השאלה שהבאתם האם מועיל לחרוך המצה או חלה באש לעשותה שלימה.

בספר שש"כ (פ"ה ה"ס) כתב שעצה זו מועלת ללחם משנה אך בתנאי אין ניכר שהיא מצה שבורה. - וראה עוד בענין זה בהליכות אבן ישראל (או"ח ח"ב פרק נ"ט ס"ג) כלפי פת שאפאה שנית לעשותה שלימה.

ואולם בספר חוט שני (הלכות פסח עמוד ר"ג) כתב כך: מצה שאינה שלימה לא מסתבר דמהני לשורפה במקום חיסרון להחשיבן שלימות ללחם משנה (וה"ה לעיון) דמנא לן לחדש שאפשר להשלימה אחר שכבר היתה פרוסה, ולא דמי למש"כ השו"ע בשני חצאי לחם שיחברם בקיסם הנתם ע"י הקיסם יש לפניו כל הלחם ונשראה כשלם, אבל כשחסר בלחם מנא לן שאפשר להשלים ע"י שריפה ודין זה אפיייה אלא כצובע המקום.

והגרנ"צ ראטטענעברג שליט"א הביא ראיה שאין זה מועיל מדברי הגמרא בנדרים (י"ב ע"ב) דאיתא שם: אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל: לחמי תודה שאפאן בארבע חלות יצא, והכתיב ארבעים למצוה, והא בעי למשקל תרומה, וכי תימא דשקיל חדא ריפתא על כולה, והתנן: אחד מכל קרבן - שלא יטול מקרבן על חבירו, וכי תימא דשקיל פרוסה מכל חד וחד, והתנן אחד שלא יטול פרוסה, אלא דאפרשינוהו בלישה, - ומדוע לא תירצו בפשיטות דלאחר שנטול ממנו חוזר ואופה אותו מעט, ומשמע שאין זה מועיל.

האם מותר לחרכה ביום טוב

ויש להוסיף ולציין עוד מה שנחלקו בזה הפוסקים אם נאמר כי עצה זו מועלת מה הדין במי שאין לו לחם משנה ליו"ט [או לשבת הסמוך ליו"ט] האם מותר ביום טוב לחרוך באש קצהו של מצה שנשברה, כדי שיוכל לצרפה ללחם משנה,

דבספר הלכות המועדים (פ"ד סעי' ד) היקל בזה מצד ההבערה שיש בזה, וטעמו דלחם משנה דהוי חובה הוי צורך יום טוב והותר מדין מתוך.

ואולם דעת הגרש"ז איוערברך (ראה בספר מאורי השבת, מכתבי הגרש"ז מכתב ט' אות י"א, ובחוספות לספר שש"כ פ"ה הערה ל"ה) שיש לחוש ולאסור לחרוך מצה ביום טוב משום "תיקון מנא", ואף כי ליכא תיקון מנא באוכלין, שאני הכא שאינו אלא תיקון לצורך מצוה.

אכן בשו"ת מגדנות אליהו להגרא"א רבינשטיין זצ"ל (ח"ג סימן ק"ח) האריך טובא בענין זה והעלה בכמה ראיות ונימוקים להתיר ענין זה, והביא שם גם מה שנו"נ עם בעל המאור השבת.

ובספר הלכות המועדים הנ"ל (הערה 29) כתב עוד שראוי להימנע מזה כי פעמים מרוב דקותה של המצה נתפס האש במצה ושוב אסור לכבותה ביום

טוב, אכן יש שדנו להתיר לכבותה באופן שאין לו מצה אחרת לאכילה, ואכמ"ל.

עוד כתב הגאון רבי אליעזר רבינוביץ שליט"א:

באופן שמי שכבדו אותו בברכות שתחת החופה טעה והתחיל ברכה ראשונה על דעת לברך ברכת שהכל ברא לכבודו, [כפי שרגילים בשבע ברכות לאחר ברכת הגפן אחר כל הברכות]. אזי אין לתקנו שיאמר הגפן, ולא כפי שנוכחתי באיזה חופה שהתחיל לומר ש. [הכל]. ותקנו אותו שיאמר 'בורא'... וטעמא דמילתא שהרי באופן שהיתה דעתו על ברכה אחת ולבסוף מסיים בברכה אחרת הרי זה ספק בגמרא ולהלכה יצא רק בדיעבד וכמבואר בסומן ר"ט, וכיון שסדר ברכות אינו מעכב, עדיף לשנות הסדר, ויסיים ברכה זו ויאמר אח"כ או בגדר הברכות בפה"ג.

וגדולה מזו מצאתי בספר ברכת יעקב להגרי"י בלויא זצ"ל שהביא דעת כמה אחרונים שאם אמר ברכת אשר יצר את האדם בצלמו לפני ברכת יוצר האדם אין לו לחזור ולומר ברכת יוצר האדם, וכתב דלפי"ז אם התחיל על דעת לומר אשר יצר לא יחזור לברכה שלפניה אף שע"י שימשיך מה שהתחיל יפסיד הברכה שלפניה, - ומקורו ממש"כ המשנה ברורה בסומן מ"ו (סק"ב). [ה"ל: אם בשעה שאמר בא"י היתה כוונתו לברך זוקף כפופים יסיים זוקף כפופים אף על גב דאז לא יוכל לברך מתיר אסורים ומכ"ש בשאר ברכות שלא יקפיד על הסדר אלא יסיים כמו שחשב בשעה שהזכיר השם (חיי אדם)].
אך שוב סיים בספר הנ"ל שאם יש בזה משום כבוד הבריות שלא יוכלו לכבד איזה אדם כיון שיחסר הברכה אולי מותר כן לחזור לברכה הקודמת וסיים בצ"ע.

לזכות אחד מהתורמים החשובים: התקוה שיש לבני ישראל מחמת עבירת השבטים

מדרש רבה (ב"ר פד, יז) על הפסוק וישבו לאכול לחם רבי אחוה בר זעירא אמר עבירתן של שבטים זכורה הוא לעולם תקוה היא לעולם עכ"ל. וצריך עיון שלכאורה ב' דברים אלו סותרים אחד את השני, שאם העבירה זכורה לעולם אם כן לכאורה אדרבה אבדה תקותינו שהרי תמיד העבירה נזכרת.

ויש לבאר עפ"י מה שכתב השפתי כהן (פרשת וישב לו, כח) וזה לשונו: שמעתי שמכירת יוסף הועילה לגליות, שאלמלא כן היה שופך חמתו בבית ראשון או בבית שני על ישראל והיו ח"ו כלים, אבל כשגלה יוסף וגלתה השכינה עמו שנאמר 'יוסף הורד מצרימה' גימטריא שכינה הורגלה השכינה לגלות, וכשחטאו בבית ראשון ושני כלה חמתו בגלות שנאמר שלח מעל פני וכו' כן שמעתי עכ"ל.

ובזה מתבארים דברי המדרש הפליא, עבירתן של שבטים זכורה היא לעולם, שהשכינה מחמת עון זה צריכה לילך בגלות בעונותינו הרבים כדכתיב (יחזקאל א, א) 'ואני בתוך הגולה' וכו', אמנם מצד אחר היא תקוה לעולם, שכשם שהשכינה בודא לבסוף חוזרת, כך גם בני ישראל יחזרו בודא מן הגלות, ולכן לישועתך קיונו כל הימים. (זרע שמשון פרשתנו אות ט)

גליון זה נודב לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת **ברכה ב"ר דוד מנשה** ע"ה **ביגלאייזן** ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י ידידינו הרבני הנגיד
הרב החסיד ר' **הערשל ביגלאייזן** שליט"א

גליון זה נודב לעילוי נשמת
הגה"ח רבי **יום טוב ליפא** זצ"ל סופר סת"ם
בן הגה"צ רבי **שמואל דוד הכהן** זצ"ל ראב"ד חוסט
נלב"ע ז' שבט תש"מ ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו ידידינו הרבני הנגיד הגה"ח ר' **שמואל דוד פרידמן** שליט"א
בעמח"ס נפלאים "שדה צופים" מצווה ועושה ועוד

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לידיד נפשי
מוקיר תורה ולומדיה עדין הנפש ואציל המידות
מקבל כל אחד בסבר פנים יפות
ש"ב הרב החסיד ר' **משה חיים פריד** שליט"א
לרגל שמחת נישואי בנו החתן העילוי
כמר **מאיר אהרן פריד** נ"ו
עב"ג בת הרב החסיד ר' **ישראל זאב רוזנפלד** ה"ו
במז"ט ובשעט"מ
והברכה אחת לסבים הגדולים והחשובים
דודי היקר הרב החסיד ר' **מנחם יהודה פריד** שליט"א
הרב החסיד ר' **ישעי פרידמן** שליט"א
יהא רעוא שהזיווג יעלה יפה ויזכו לראות דורות ישרים
ומבורכים מכל יוצ"ח בברית גופא ונהורא מעליא

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לידיד נפשי
נשיא המערכת מיום היוסדו
עמוד ההוראה מגדולי פוסקי דורינו
הגה"צ רבי **שמאי קהת הכהן גרוס** שליט"א
חבר הבר"ץ ומח"ס "שבט קהתי" ט' חלקים
לרגל השמחה השוריה במעונו בנישואי נכדו
החתן העילוי כמר **משה נחום שיש** נ"ו
בן ידידינו הרב הגאון ר' **שלום שיש** שליט"א דומ"ץ
עב"ג בת ש"ב הרב החסיד ר' **צבי דוד דמן** שליט"א
והברכה אחת לסבים הגדולים והחשובים
דודי היקר הרב החסיד ר' **מרדכי דמן** שליט"א
הרב החסיד ר' **אברהם בארד** שליט"א
יהא רעוא שהזיווג יעלה יפה ויזכו לראות דורות ישרים
ומבורכים מכל יוצ"ח בברית גופא ונהורא מעליא

ברכת מזל טוב חמה ולבבית לידיד נפשי
עובד ה' בכל לבבו סיני ועוקר הרים
מפארי אברכי הת"ח המופלעים
בבית מדרשינו י"ד כהן בית שמש
הרב הגאון ר' **ישראל מנדלוביץ** שליט"א
לרגל שמחת נישואי בתו תח"י
עב"ג החתן העילוי כמר **משה יצחק יעקובוביץ** נ"ו
בן הרה"ג ר' **שמעון יחזקאל** שליט"א במז"ט ובשעט"מ
והברכה אחת לסבים הגדולים והחשובים
הרב הגאון ר' **שלום ישראל דינפלד** שליט"א
ראש ישיבת תורה ואמונה
הרב החסיד ר' **יעקב יצחק מנדלוביץ** שליט"א
יהא רעוא שהזיווג יעלה יפה ויזכו לראות דורות ישרים
ומבורכים מכל יוצ"ח בברית גופא ונהורא מעליא

י"ל ע"י הצב"י **משה פריד** בלאאמו"ר הרב **עמרם** שליט"א בן מו"ז הרב **סנדר** זצ"ל קרית בעלזא בית שמש יצ"ו

העלון עבר הגהה הלכתית של הגה"צ רבי **שמאי גרוס** שליט"א חבר הבד"צ דקהל מחזיקי הדת בעיה"ק ירושלים תובב"א ונשיא המערכת